

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИГИ
М.Є. СТАНКЕВИЧА
«ЕТНОЕСТЕТИКА. ФІЛОСОФІЯ
НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА»**

Тетяна КУЦІР

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6522-0640>

кандидат мистецтвознавства,

науковий співробітник,

Інститут народознавства НАН України,

відділ народного мистецтва,

проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: sonechko_29@ukr.net

20 лютого 2020 р. о 16.00 в актовій залі Інституту Народознавства НАН України відбулася презентація книги Михайла Станкевича «Етноестетика. Філософія народного мистецтва».

М. Станкевич — видатний український мистецтвознавець, етнограф, культуролог, педагог, музейник, доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, член Національної спілки художників України, голова секції мистецтвознавства Львівської організації Національної спілки художників України, голова Спілки критиків та істориків мистецтва, лауреат премії ім. С. Гординського, лауреат премії ім. братів (Богдана та Левка) Лепких, нагороджений срібною медаллю Національної академії мистецтв України. У світі його знають як одного з найталановитіших і найпотужніших учених, істориків і теоретиків декоративного мистецтва.

Книга М. Станкевича — це перша спроба окреслити найвиразніші контури етноестетики, досягнувши її найважливіші сутнісні прояви. Композиція «Етноестетики» побудована за системно-морфологічним принципом, який, за словами автора, «відповідає завданням книги — показати різновекторність і поліфункціональність етноестетичних категорій». У монографії значна увага приділена питанням семіотики і семантики, морфології і типології етномистецтва. Названа праця — вагомий підсумок його наукового доробку, в ній автору вдалося ствердити важливу роль етноестетики для забезпечення максимально високого рівня теоретичних узагальнень при дослідженні народного мистецтва.

Модератором презентації була завідувачка відділу народного мистецтва, голова Спілки критиків та істориків мистецтва, с. н. с., к. м. Людмила Герус. Вона зазначила, що Михайло Станкевич спонукав колег до професійного зростання, під його керівництвом захистили кандидатські дисертації 8 працівників названого відділу, який став єдиним в Україні фаховим осередком з дослідження декоративного мистецтва.

Михайло Євстахійович розумів, що поодинокі доносити свої думки важче, аніж гуртом, тому ініціював створення Спілки критиків та істориків мистецтва. «Етноестетика» — підсумкова книга, яка узагальнює багатолітню працю, теоретичні мірування вченого щодо підходів до вивчення народного мистецтва, до з'ясування його генези, природи, шляхів розвитку і трансформацій у глобалізаційних проце-

сах. Людмила Мечиславівна зазначила, що книга побачила світ завдяки родині. «Етноестетика» була працею, яку колеги давно чекали для того, щоб підкріпити свої міркування теоретичними узагальненнями авторитетного вченого та вчителя.

Розпочав презентацію директор ІН НАН України, академік НАН України, д. і. н., професор Степан Павлюк, який підкреслив, що завдяки організаторським здібностям вченого, його ідеям, очолюваний ним впродовж 17 років відділ до сьогодні є творчим, активним і потужним осередком з дослідження народного мистецтва. Михайло Євстахійович вмів моделювати цілісний науковий продукт надзвичайно успішно. Свідченням цього є трьохтомне видання «Церковне мистецтво», яке нещодавно побачило світ. Це була дуже цікава, активна, бадьора, доброзичлива постать, яка зробила для української мистецької та гуманітарної сфери надзвичайно багато.

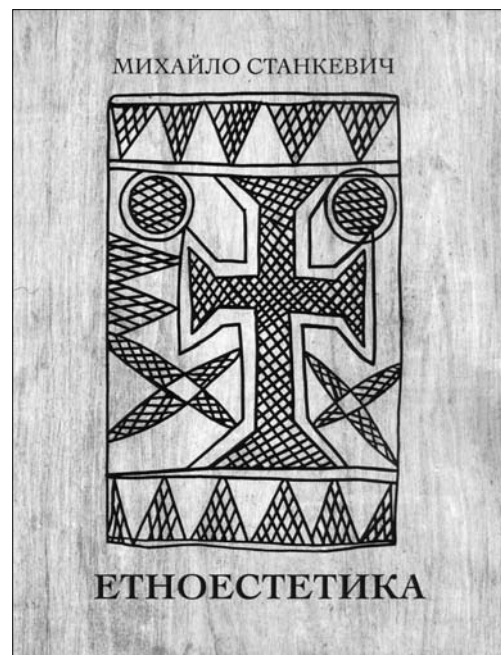
М. Станкевичу легко вдалось ввійти у викладацьку сферу, де він також був не менш успішним. Вчений досить довго продумував філософію народного мистецтва та її місце у цілісній системі суспільного естетичного бачення. Ці міркування знайшли відображення у презентованому виданні.

Зі спогадами про відомого вченого виступила найближча колега Михайла Євстахійовича п. н. с., д. м., професор Олена Никорак, яка відзначила, що з Михайлом Станкевичем вони працювали разом від 1980 р. Дослідник був генератором багатьох сміливих і масштабних ідей, більшість з яких йому вдалося успішно реалізувати. Він написав чотири ґрунтовні академічні монографії, був співавтором 10 колективних монографій, автором майже 230-ти наукових статей. Працюючи ще над першою монографією «Українська витинанка», автор продемонстрував глибину осмислення цього мистецького явища й аналітичний підхід до висвітлення теми, зокрема до створення чіткої типології та систематизації творів. Розширення горизонтів та наукових зацікавлень, збагачення знаннями про інші види декоративного мистецтва, критичний аналіз теоретичних праць багатьох учених дозволили глибше осмислити жанрову специфіку творів. Це дало змогу М. Станкевичу піднятися до рівня теоретичних узагальнень різних видів і жанрів декоративного мистецтва.

Запропонована вченим наукова теорія типології, яка базується на концепції морфологічного розподі-

Іл. 1. Михайло Євстахійович Станкевич (1948— 2017)

Іл. 2. М. Станкевич. Етноестетика. Філософія народного мистецтва. Івано-Франківськ; Київ; Львів, 2020

лу творів декоративно-прикладного мистецтва, виявилася успішною і придатною для вивчення пластичних мистецтв. Нею послуговуються дотепер наукові працівники не лише відділу, яким до 2008 р. керував учений, а й молоді дослідники інших наукових і навчальних закладів України. Він виховав плеяду перспективних науковців, що дає право говорити про мистецтвознавчу школу Михайла Станкевича. Вчений був талановитим організатором і очільни-

Іл. 3. Учасники презентації монографії М. Станкевича «Етноестетика»

Іл. 4. На презентації монографії

Іл. 5. Син М. Станкевича к. м. Юрій Станкевич; декан факультету історії і теорії мистецтва, д. м., професор Ростислав Шмагало; п. н. с., д. м., професор Олена Никорак; завідувачка відділу народного мистецтва, голова Спілки критиків та істориків мистецтва, с. н. с., к. м. Людмила Герус

ком наукових експедицій в різні регіони України, заснував і очолив СКІМ та часопис «Мистецтвознавство», був незмінним його головним редактором. Усі життєві сили і творчу наснагу М. Станкевич віддав улюбленій справі. Його вагомі наукові здобутки в галузі українського мистецтвознавства заслуговують на гідне пошанування. Колеги відділу і його послідовники з вдячністю згадують про нього і сподіваються, що праця вченого буде належно поцінована й майбутніми поколіннями.

Іл. 6. Виступ завідувачки кафедри історії і теорії мистецтв ЛНАМ, д. м., професора, академіка НАМ України Галини Стельмащук

Іл. 7. Виступ завідувача кафедри художньої кераміки ЛНАМ, д. м., професора, члена-кореспондента НАМ України Ореста Голубця

Наступною взяла слово завідувачка кафедри історії і теорії мистецтв ЛНАМ, д. м., професор, академік НАМ України Галина Стельмащук. Вона пішла з Інституту народознавства у 1989 р., проте з Михайлом Станкевичем продовжувала творчу співпрацю, запрошувала в ЛНАМ читати лекції студентам. Галина Григорівна зауважила, що якби вчений написав лише одне «Українське художнє дерево», то цього було б достатньо, бо це вагомий внесок у вітчизняну мистецтвознавчу науку.

М. Станкевич розпочав свій науковий шлях як історик мистецтва, але вже в останніх його працях він постає як ґрунтовний його теоретик. Публікації вченого «Мистецтвознавчі аспекти теорії», «Народне мистецтво і дизайн: логіка формотворення», «Візерунок чи орнамент» є дискусійними, але вони спонукають до роздумів майбутніх митців і дослідників.

Завідувач кафедри художньої кераміки ЛНАМ, д. м., професор, член-кореспондент НАМ України Орест Голубець підкреслив вплив авторитетів на формування світоглядних і наукових поглядів М. Станкевича, таких як А. Будзан, П. Жолтовський, К. Матейко, М. Моздир, Р. Чугай, Ю. Гошко та інші. Завдяки їм в ІН НАН України в 1980-х рр. сформувалася ціла генерація молодих вчених. Серед них Михайло Станкевич вирізнявся надзвичайною потугою, внутрішньою енергією, яка його робила динамічним, експресивним і дуже рухливим. Цим зумовлений його швидкий поступ у науці. Ставши зрілим дослідником, М. Станкевич відбувся як потужний теоретик. Коло поставлених проблем він вмів розв'язувати систематично, структуровано і послідовно. Його доробок — це серйозні фундаментальні праці. Варто відзначити ставлення Михайла Євстахійовича до молоді. Він дуже щиро, віддано допомагав усім, намагався породити нові особистості в науці, і це йому добре вдавалось.

Декан факультету історії і теорії мистецтва, д. м., професор Ростислав Шмагало сказав, що з Михайлом Станкевичем вони співпрацювали, беручи участь у Спеціалізованих вчених радах у Львові й Івано-Франківську. Наукові системи вченого відзначались стрункістю та чіткістю. На сьогодні «Етноестетика» М. Станкевича є надзвичайно актуальним виданням, оскільки тепер елітарне і народне мистецтво займає лише 10% від культурного продукту, а інший простір належить індустрії розваг. Сьогодні в ЛНАМ такий предмет як естетика витісняється з наукових курсів, а в інших навчальних закладах кількість виділених на неї годин суттєво скорочується. Проте ні теорія, ні історія мистецтва не можуть замінити таку світоглядну дисципліну як естетика. Дуже важливо, що у цей час побачила світ «Етноестетика», яка торкається питань витоків мистецтва як такого.

Своїми спогадами про М. Станкевича поділився професор кафедри дизайну та основ архітектури

Іл. 8. Виступ декана факультету історії і теорії мистецтва, д. м., професора Ростислава Шмагало

Іл. 9. Виступ доцентки кафедри образотворчого мистецтва, дизайну і методики їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, к. м., Марії Маркович

Іл. 10. Виступ завідувача кафедри дизайну і теорії мистецтва Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, к. м., доцента Олега Чуйка

Іл. 11. Завершення презентації. Виступ сина М. Станкевича к. м. Юрія Станкевича

Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка», д. м., член-кореспондент НАМ України Олег Боднар. Із вченим вони познайомилися, коли Олега Ярославовича призначили опонентом докторської дисертації М. Станкевича, після захисту якої їх пов'язували дружні стосунки. О. Боднар підкреслив, що характерними якостями дослідника були відповідальність і прагматичність,

про останню з яких свідчать високі результати в усіх напрямках діяльності Михайла Євтахійовича.

Заступник ректора з наукової роботи ЛНАМ, к. м., залужений діяч культури і мистецтв Роман Яців зауважив, що поряд із його прагматичністю і цілеспрямованістю, М. Станкевич був і романтичною особою. Пристрасність до наукових знань, до пізнання нового були його рідкісними прикметами. Як вченому, М. Станкевичу вдавалося збалансувати раціональне мислення з емоційністю у ставленні до предмету дослідження. Це дозволило вченому вийти на глибинні смисли мистецтва, які дають відповіді на фундаментальні питання духовної та естетичної творчості. В «Етноестетиці» поняття аксіології стало одним із принципів задач для М. Станкевича як дослідника і теоретика. Він хотів з'ясувати суть цінності мистецької творчості як такої. Беручи до уваги розроблену ним систему народного і професійного мистецтва, автор старався розібратися в тонкощах цього матеріалу, у його динамічних процесах. Інтуїція Михайла Станкевича, яка була надзвичайно розвиненою, спрямовувала його до самої постановки задач. Він шукав підтвердження своїх міркувань аргументами інших вчених, звертався до багатьох класиків мистецтвознавства ХХ ст. Це дозволило досліднику вийти на важливі теоретичні узагальнення, актуальні у глобальному масштабі. Поява «Етноестетики» й опубліковані раніше тексти автора дають змогу досягнути велику дослідницьку програму М. Станкевича, розраховану на перспективу й для тих, які будуть далі займатися цією проблематикою.

Генеральний директор Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького, заслужений працівник культури України, член Українського національного комітету Міжнародної ради музеїв Ігор Кожан пригадав, що Михайло Станкевич розпочав свій науковий шлях як фахівець по витинанці. У 1990-х рр. він був організатором Першої виставки української витинанки, яка мала чималий резонанс. Вчений був відкритий до порад і консультацій в багатьох видах декоративного мистецтва.

З-посеред запрошених із інших міст гостей першою виступила доцент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну і методики їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, к. м. Марія Маркович. Вона підкрес-

лила, що М. Станкевич створив мистецтвознавчий осередок у Тернополі. Вчені, які за його керівництва захистили чотири кандидатські дисертації, створили ядро кафедри у названому університеті. Завдяки Михайло Євстахійовичу були відкриті спеціальності «Дизайн», «Середня освіта, образотворче мистецтво» та «Реставрація». Марія Маркович зазначила, що студенти завжди чекали вченого, який говорив з ними без конспектів та пафосних слів. Це була людина, яка відкрила їм світ мистецтвознавчої науки.

Продовжив низку спогадів завідувач кафедри дизайну і теорії мистецтва Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, к. м., доцент Олег Чуйко. Він зауважив, що з 2008 р. життя Михайла Євстахійовича було пов'язане з Івано-Франківськом. Тоді була створена Спеціалізована вчена рада по захисту дисертацій, яка за життя

М. Станкевича провела 48 захистів. Зараз триває п'ята каденція діяльності Спецради. Також за сприяння вченого була створена кафедра дизайну і теорії мистецтва, у якій зараз 29 осіб. Він залишив по собі величезний доробок в Івано-Франківську. Зараз тут діє три спеціальності по дизайну, образотворче і декоративно-ужиткове мистецтво, а акредитації кафедри проходять із високими результатами, завдяки науковому потенціалу та організаційним здібностям М. Станкевича.

З подякою усім присутнім завершив презентацію син М. Станкевича к. м. Юрій Станкевич. Він зазначив, що дослідження побачило світ таким, яким його залишив М. Станкевич, його обкладинка також була узгоджена ще за життя автора. Наступна презентація «Етноестетики» запланована у Києві в Національній академії мистецтв і архітектури.